

ZENBAIT IPUIN

M.ª J. Lasa

Munduan beste asko bezala, baserri baten morroia hartu zuten eta nagusiak etxeko lanen berri eman ondoren, horrela galdatu zion morroiak:

—Zer ordutan jaiki behar dut bihar goizean?

Eta nagusiak erantzun zion:

—Gure etxeko despertadorea astoaren arrantza izaten da eta ez duzu lo egir besterik haren arrantza entzun arte.

Lehendabiziko egunean oso berandu egin zuen arrantza astoak eta morroia poz-pezik zegoen.

Baina, hurrengo egunean ordu t'erdi lehenago egin zuen arrantza.

—Arraina!... atzo baino lehenago deitu dit gaur asto zikin horrek —esan zuen morroiak.

Hirugarren egunean goizeko lauretarako ez zuen ba arrantza egin astoak!

Morroia odolak buruan hartuta jaiki zen ta ikuilura joanda ateko atalaz «dinbi ta danba» astoa jotzen hasi zen.

Hango zalaparta entzunda ba doa ikuilura nagusia ea zer gertatzen ote zen jakitera, eta morroia ikusirik galdetzen dio:

—Zertan ari haiz, txotxo?

—Zertan ari naizen? Ba... despertadorea konpontzen.

OTSOA TA HIRU EHIZTARI

Behin batean hiru ehiztari otsotara joan ziran. Bat edo beste arrapatzeko asmoa bazuten itxura denez.

Eta hartzen zuten otsoa norentzat izan behar ote zen eztabaidetan hasi ziren. Batek, lehenbizi ikusten zuenarentzat izan behar zuela esaten zuen. Bigarrenak berriz, lehenbizi tiroz jotzen zuenarentzat. Ta hirugarrenak ordea, hiltzen zuenarentzat.

Horrela zihoaztela, sasioe batetik atera eta parean agertu zitzairen otso handi bat.

Haein orduko ikara!

Beren buruak ezin gorderik batera eta bestera laister hasi ziren. Bi, izkutatu ere egin ziren baina, hirugarrenak nora joan ezin asmatu-rik, hantxe bertan bere burua lurrera bota eta hil itxura eginaz gelditu zen. Etorri zitzaion otsoa baina usaindu eta bira emanaz alde egin zuen.

Otsoa izkutatu zenean, atera ziren beren gordelekuetatik beste bi eiztariak eta han gelditu zenari galdetu zioten:

—Zer esan dizu otsoak?

—Zer esan didan? Harrapatu baino lehenago konturik ez ateratzeko.

LAU AGURE JAKINTSUAK

Benaresko herria oso txiki eta pobrea zen eta horrez gainera errege maltzur eta lotsagabe bat zuten. Inpuestoak handiegiak ziren eta jendea aspertuta zegoen. Horrela esan zioten herriko jakintsuek erregeari baina honek haserre bizian lurralde haietatik jakintsuek bidaltea erabaki zuen.

—Jakintsu hauek kalte besterik ez didate egiten, beti nere kontra ateratzen dira.

Hauetarik lau elkarrekin jarraitzea pentsatu zuten eta bidetik zihoaztela mando batek eginikako arrastoa somatu zuten eta mandoari buruz hitz egiten ari zirela, gizontto bat inguratu zitzairen.

—Ikusi ahal duzute mando bat? esanaz.

—«Mando horrek ez du eskuineko begitik ikusten» esan zuen batek.

—«Buztana oso motza du» besteak.

—«Errenka dabil» esan zuen hirugarrenak.

—«Gaixoak sabeleko-mina izan behar du» laugarrenak.

—Bada... ni baino hobeki ezagutzen duzue. Non ikusi duzue? Norantz abiatu da?

—Ez dugu inoiz ikusi baina bide hontatik igaro da, erantzun zuten jakintsuek.

—Gezurra, gezurra ta gezurra! Nere mandoa saldu egin duzue nonbait baina erregerengana joko dut justizia bila.

Handik egun batzuetara auzia izan zuten eta erregea jueztzat jarri-rik honela esan zien:

—«Egia ez ba duzue esaten presondegira bidaliko zaituztet. Inoiz ikusi gabe nola dakizue itsu, erren, buztan-motz eta gaixoa denik?»

—«Bidean hiru hanken arrastoa ikusi nuen bakarrik eta pentsatu nuen hortaz, errena zela» esan zuen batek.

—Bada... ezker aldeko zuhaitzek hostorik ez zuten baina eskuin aldekoek bai ostera eta horregatik pentsatu nuen itsua zela begi batetik.

—Tarteka-tarteka odol tantoak ikusi nituen; heltxoek egindakoak zirela ematen zuen eta buztan-motza izan behar heltxoak ez bidaltzeko.

—Nik ikusi nuen —esan zuen laugarrenak— aurreko bi hankak indar handiz sartzen zituela lurrean eta atzeko hanka bakarra guttiz. Horregatik barruko minen bat izango zuela atzeko hanka tatarrazka eramateko.

Harrituta paratu zen Benaresko herria gauza hauek entzunda eta beren jakituriaz oharturik gidaritzat jarri zituzten eta errege maltzurra atzerrira bidali.

APAIZEN OIHUAK

Behin batean apaiz batek leioa konpontzen ziharduen, mailuaz kaska ta kaska. Hala ari zela mutiko bat azpitik igaro omen zen ta apaiza halako lanetan sekula ikusi ez ta berari begira gelditu zen.

Mutikoa han zegoen geldi, joateko itxurarik gabe eta apaizak esaten dio:

—Zer egiten duk hik hemen, lan hau ikasi behar duk ala?

—Ez.

—Zer egiten duk bada hortaz?

—Apaizak mailuaz bere eskua jotzen duanean, nolako oihuak egiten dituen entzutea nahi nuke.

GAZTA ERDIBANATU

Behin bi katuk gazta lapurtu zuten, eta erdibana egitea erabaki. Baina zuzen egingo ez zuten beldur ziren, elkar ongi ezagutzen bai zuten eta ximu bati deitu zioten lan zail hura ahalik eta ongien egin ziezaieten.

Ximua, agindua zehatz beteko zuen itxuraz hasi zen. Gazta bi zatitan ebaki zuen eta zati bakoitza pixuaren alderdi banatan jarri zuen Baina ez da harritzekoa ta, alde batekoa apur bat handixea goa zen.

Hori ikusirik, gure tximu zuzenak handiagoa zen zatiari hortzada batez zatitxo bat kendu zion. Baina orain beste aldekoa handiagoa! Beraz, beste ikututxo bat egin behar. Eta berdintzen ez zirenez, honi hortzada ta hari kraskada, gazta zati biak ia ezerezean utzi zituen.

Gazta gabe gelditu behar zutela ikusi zutenean, larritu ziren eta gelditzen ziren zatiak emateko esan zioten ximuari.

—Horixe da, bai, erabakirik hoberena —erantzun zien honek— baina nik ere egin dudan lanaren sari gabe ezin nindeke geldi.

Eta hori esanaz, gelditzen ziren bi zatitxoak irentsi zituen katuen ahoa hortzez beteta utzirik.

MOZKOR BAT OINETAKOAK KENTZEN

Txomin mozkor hutsa zen; noiznahi zihoan etxera mozkor-mozkor eginda. Eta ez mozkortuta bakarrik, baita zalaparta franko atereaz ere. Besteak beste, ohean sartzerakoan zuen ohitura ere, polita zen. Lehenbizi, oinetako bat eta gero bestea bota eta egundoko zaratak ateratzen zituen.

Aspertuta, beheko gizonak, esnatu egiten zuela eta mesedez oinetakoak polikiago kentzeko esan zion.

Hurrengo egunean ere beti bezala etxera etorri zen bete-bete eginda eta ohean sartzeko, oinetako bat bota zuen eta bai zarata galanta atera ere. Orduan, beheko gizonakin gogoratu zen eta beste oinetakoa poliki-poliki erantzi eta ohe ondoan utzi zuen eta ixilixilik oheratu.

Biharamonean etxe-aurrean beheko gizonarekin topo egin zuen eta esan zion:

—Atzo nahiko lo egingo zenuen bada!

—Ez, sekula baino guttiago.

—Zer, ba?

—Beste oinetakoa noiz botako ote zenuen zai hainbat denbora egon nintzen esna.

HASERRETUTA

Egun hartan Mikel haserre joan zen etxera ikastolatik. Ez mai-xuak jo zuelako, ezta ere beste mutikoren batekin haserretu zelako. Ez, ez zitzaion holako ezer gertatu. Amak ere, zerbait gertatu zitzaiola uste zuen.

—Ez, ama. Jainkoa toki guzietan dagola esan digu maixuak, eta nik gezurra dela esan diot.

- Baina... nola esan diozu gezurra dela?
 —Horrela delako.
 —Baina ez ahal dakizu Jainkoa toki guzietan dagoenik?
 —Bai, baina Xabiartxoren oilategian ez.
 —Ezetz?
 —Ez, oilategirik ez du ta.

HIRE GOGAMENA NERETZAT, NERE DIRUA HIRETZAT

Munduan beste asko bezala, bi anaiek hasi omen zituzten abadetarako ikasketak. Baina txiroak zirenez ikasketak utzi behar izan zituzten.

Egun batetan mendira joan ziren eta gizon bat ikusi zuten. Ingu-ratu zitzaien gizona eta galdetu zien ea zer egiten zuten.

—Apaiz izateko asmoakin ikasten hasi ginen baina, dirurik gabe gaude eta utzi beharra izan dugu —erantzun zioten.

Esan zien orduan gizonak:

—Nik emango dizuet zaku bat urrez beterik eta ontzi bat eta datorren urterako asmatzen baduzue zerez egina den ontzia, urrea zuentzat izango da eta asmatzen ez baduzue zuen gogamenak nerretzat izango dira.

Joan ziren biak etxera eta Jainkoari galdatzen zioten ea zerez zegoen egina, baina egunak joan eta ezin asmatu.

Urtea betetzeko egun bat falta zelarik, anaia haietarik bat mendira joan zen eta leize baten atean jarri zen.

Han zelatan zegoela ontzia eta urrea eman zion gizona ikusi zuen sorgin batekin dantzan eta halako batetan esan zion sorginari gizonak:

Bihar garai hontarako bi gazte izango ditugu hemen.

—Zertarako? Galdetu zion sorginak.

—«Ontzi bat eman nien: asmatzen baldin bazuten zerez zen egina urrezaku bat agindu nien eta bestela haien arimak nerretzat izango zirela.»

—Zerez egina da bada... ontzia?

—Ostiral eta Larunbatetan ebakitako hatzazalez.

Leize atean zegoen mutilak, elkar hizketa entzun ondoren, etxera joan zen.

Hurrengo egunean joan ziren bi anaiak mendira eta agertu zitzaien gizona zaldi gorri baten gainean eta galdetu zien:

—Ba ahal dakizue zerez egina den ontzia?

—Ostiral eta larunbatetan ebakitako hatzazalez —erantzun zioten. Eta urre zakua hartu eta ikasketetarako beste izan omen zuten. Hau egia baldin bada, sakelean sar, gezurra baldin bada atera ez dedila.

GIZON ITXURAKO AHUNTZA

Bestetan bezala, eibartar agure batzuk egurastera joan ziren. Bata, Asti Moskatela zen, abeslari ona izandakoa, inoiz Milango antzokian ere opera abestutakoa. Beste lagunetako bat Irusta zen, okotzean ahuntzen antzeko bizarra zuena. Baina arratsalde hartan ez zen lagun artean. Joan da joan agure taldea, nahiko urrutira heldu ziren eta ahuntz bat ikusi zuten sasi gainean.

—Ene, ahuntz horrek du Irustaren antza! Moskatelak esan zuen. Baina inork ez zion erantzun eta ustez han bukatu zen kontu hau.

Ustez bai, horixe, baina gizonek ere askotan piku luzea izan ohi dute ta, behintzat Irustaren belarrietara zerbañ heldu zen.

Biharamonean, Irustak Moskatela aurkitu zuen kalean eta esan zion:

—Zu, Asti, zer esaten ari zara hor, kale bazterretan? Nik ahuntzan antza dudala?

—Ah —dino Astik— ipuilariren bat joan zaizu, ezta?

Bada, ez da egia, nik ez dut holakorik esan, beste hau baino: Zera... ahuntzak zure antza duela, ta inor kexatzekotan ahuntza kexatu beharko litzateke eta ez zu.

MAKILAKIXKI

Munduan beste asko bezala, etxe baten bizi omen ziren aita eta hiru seme. Egun baten semerik zaharrenak aitari morroi joateko bai-mena eskatu zion eta joan zen urruti lan bila.

Urtebete egin zuenean baserri baten asto bat eman zioten soldatatzat «egin ezazu urrea» esanaz, urrea barra-barra egiten zuena.

Mutila asko poztu zen eta ongi bizitzeko gehiagorik ez zuela behar eta etxerantz abiatu zen. Gau hartan ostatu baten gelditu zen eta oheratzean «egin ezazu urrea» astoari ez esateko ostalariari esan zion.

Baina mutila lotara joan zenean, hitz haiek esanda beretzat egingo zuela urrea, ostalariak pentsatu zuen eta astoari igurtzi batzuk egin-da esan zion:

—«Egin ezazu urrea» eta urre moltzoa egin zuen.

Hori ikusirik, asto harek aberastuko zuela pentsatu zuen eta hura ezkutatu eta bere ordeztu beste bat imini zuen.

Biharamonean, nahi beste lo eginda, mutila jeiki zenean berea zelakoan hartu zuen astoa eta ahalik eta azkarren etxera heltzeko gogo biziakin irten zuen.

Etxera heldu zenean, nolako astoa zekarren aita eta anaiei esan zien, eta adi jarri ziren zer ikusiko ote zuten baina urrea egiteko esaten zionean, gorotzez bete zuen azpian jarri zion maindirea.

Handik egun batzuetara bigarren semea joan zen morroi eta urtebete eman zuenean mahai bat eman zion nagusiak lansari bezala, «jarri bazkaria edo afaria» esanaz, bazkari edo afari ederra jartzen zuena.

Baina hari ere ostatuan, berak ez zekiela, aldatu egin zioten eta etxera heldu zenean mahaiak ez zuen ezer jartzen.

Azkenez, semerik gazteena joan zen morroi. Honeri urtebete eman zuenean makila bat eman zioten, bere aurrean esanaz «makilakixki» bere jabea ez beste inguruko denei ikaragarritzko zartakoak ematen zizkiona.

Ostatuan sartu zenean, makila hari «makilakixki» ez esateko esan zion ostalariari. Baina mutila oheratu orduko, makila harek ere zerbait ona izango zuelakoan ostalariak «makilakixki» esan zuen.

Eta esana bai ondo damutu ere! Makila hasi zen zirt eta zart, jo bata eta jo bestea eta han ziren beste morroiak garbitu beharrean.

Larrituta ostalaria, makilan jabearengana joan zen makila geldi arazteko esanaz. Mutilak ezetz erantzun zion, hortarako bere anaiei lapurtutako asto eta mahaia emateko lehenbizi. Eta nahi eta nahi ez, eman egin behar izan zituen, bestela makilak txikitu egingo zuen eta.

Anaietarik gazteena makila, asto eta mahaia harturik etxera joan zen. Eta handik aurrera eta bi semeak ongi bizi izan ziren.

Eta haiek ondo bizi izan baziren, gu ere ondo bizi gaitezela.

BAKOITZAK BERA

Behin batean mutil batek bere gurasoei senipartea eskatu zien, eta kontuak atera ondoren behi eder bat tokatu zitzaion. Ba zihoan pozik ferriara behia saltzeko asmoakin.

Baina bidean zihoala lapur-etxe baten ondotik igaro behar zuen

eta hauek mutikoa ikusi zutenean bidean irten eta behia kendu zioten.

Mutikoa, penaz beterik joan zen berriz herrira eta emakumez jantzita, bizarra kendu eta berriz lapur-etxera bihurtu zenean lapurrak ez zuten ezagutu.

Lapur-nagusiak ikusi zuenean, berekin lo egin behar zuela esan zion, baina emakumeak ezetz eta ezetz.

Nagusiak berriz, baietz eta ez izateko beldurrik esaten zion, beste lapurrak gela baten sartu eta atea giltzez itxiko zuela. Eta gauean beste lapur guziak giltzaperatuta, nagusia eta biak gelara joan ziren.

Emakumeak, bera sartzeko lehenago ohean eta alkandora kentzeko eskatu zion nagusiarri eta hau egin ondoren gona-pean zuen makila bat aterá eta dinbi-danba hasi zitzaion lapurrari esanaz:

—Neu naiz behiduna, neu naiz behiduna.

Eta bizkarrean ederrak eman zizkion, bizkar guzia beltzituta utzi arte. Lapurraren zaratak ez ziren ere nolana hikoak izan! Baina lapurrak giltzapean zeudelarik ezin zuten ezer egin, eta emakumez jantzitakoak kutxa bete diruz hartu eta ihes egin zuen handik.

Handik ordu batzuetara osagilez jantzirik joan zen lapur-etxera eta nagusiaren gelara sartu zen. Saietsak hausita zituela eta inguruko eskualde batetik ekartzeko belar batzuk, horrela laister sendatuko zela.

Bidali zituen lapur guziak belar bila urrutiratu orduko berriz hasi zitzaion:

—Neu naiz behiduna, neu naiz behiduna!

Eta berriz bero-bero eginda utzi zuenean beste kutxa bat hartu diruz beterik eta joan zen.

Hirugarrenez, joan zen beste lagun batzuekin eta etxe ondora heldu zirenean:

—Hemen behiduna, hemen behiduna! hasi ziren denak batera dehadarka.

Lapurrek hori entzun zutenean denak etxetik ihes egin zuten. Joan zen mutilla berriz nagusiaren gelara eta.

—Neu naiz behiduna —esanaz lehen baino handiagoak eman zizkion oraingoan, bere behia harturik etxera abiatu zen.

Eta hau horrela ez ba zen, sar dedila kalabazan eta irten Gasteizko plazan erdi-erdian dantzan.

ABERATSAREN XIMUA

Gernikako etxe eder baten aberats zeken bat bizi zen. Berak ere ez zekien zenbat diruren jabe zen. Baina hari txakur-txikirik aterako zionik ez zen. Ez dakigu zertarako baina behintzat ximu baten jabe zen.

Behin, nagusia kalean zela, hauzoko gizon bat eskale bateri leihotik dirua botatzen ikusi zuen ximuak eta berak ere beste hainbeste egitea bururatu zitzaion. Hartu zuen nagusi aberatsaren diru-kutxa eta urre ta zilarrezko diruak eskukada kalera jaurtitzen hasi zen. Hori ikusirik, jende pila bildu zen leiho azpian ta zeinek baino zeinek diru gehiago hartu nahian elkarri bultzaka ta borrokan ekin zuten.

Diru-kutxa ia bukatu zenean nagusia agertu zen eta gertatzen zenaz oharturik bere burua bi eskuekin heldurik esan zion:

—Aberere kirten madarikatua, nik garbituko haut!

Eta esan zion hauzoko batek:

—Lasaitu zaitez, erokeria da benetan ximuarena baina ez da txikiagoa izan zuk egin duzuna ere, dirua aurreratu ta aurreratu, ez zuretzat eta ez beste inorentzat onik gabe.

ABERE SALTSA

Behin ezertarako gauza ez zen asto zahar bat zuten baserri baten eta esan zuen ugazabak:

—Jateko baino ezertarako balio ez duen asto zahar hau hil egin beharko genuke.

Astoak hori entzun zuenean etxetik ihes egin zuen. Eta joan-dajoan zihoala zakur batekin topo egin zuen eta horrela esan zion:

—Zertan zaude zaunka egin gabe?

—Bihar hil egin behar naute zaharra naizelako eta ezertarako gogorik gabe nago.

—Zatoz nerekin hortaz —esan zion astoak zakurrari—.

Eta kontu-kontari bidean katu bat ikusi zuten leiohan karraxika eta esan zioten:

—Zer da, katu, horren larri egoteko?

—Txitxi bat arrapatu dudalako, hil egin nahi nau nagusiak.

—Gu ere zu bezalako kontuekin gabiltza eta zatoz gurekin, hiltzea baino hobea da gaizki bizi izatea.

Eta haiekin joan zen. Eguerdi inguruan oilar bat ikusi zuten burdi baten azpian, gordeta bezala, eta dinote:

—Zer duzu, oilar, ordu hontan kukurruku egin gabe?

—Bihar ordu hontan eltzean egongo naizela gogoratzen zaidanean, ezertarako gogorik gabe nago.

—Ez zaitetz beldurtu eta gurekin etorri, patatak jango ditu bihar nagusiak. Eta han joan ziren. Geroxeago ahari bat arkitu zuten, ez bee eta jan ere egiten ez zuela.

—Zer da bada, halako belar goxoa izan eta jan gabe egoteko?

—Bihar zortzi nagusiaren alaba ezkontzen da eta nahi beste aragi izan dezaten gizentzera ekarri naute.

—Zatoz gurekin —eta horrela egin zuen.

Eta joan-da-joan gaueko hamaikak inguruan leihotik argia ikusten zen etxe baten ondora heldu ziren. Lapur-etxea zen eta gaua han igarotzeko gogoa etorri zitzaien. Inguratu zirenean zakurra zaunka hasi zen eta aharia ateari topetakoak ematen.

Lapurrak ikaratu egin ziren, heurak baino lapur gaiztoago batzuk zirelakoan. Ahariak atea hautsi zuen eta denak barreneratu ziren. Astoak argia itzali zuen eta bakoitzak tokirik onena hartu zuen: su ondoan katua, ximini gainean oilarra, ate ertzean zakurra, ikuiluko atean astoa eta ate ondoan aharia.

Guzik ixilik zeuden baina lapurrak hango izkanbilen berri jakin nahian zozketaz erabaki zuten sukaldera nor joan. Handik ordubetera lapur bat joan zen sukaldera eta katuarekin topo egin zuenean honek hatzekin min eman zion eta honi iheska, oilarrak erpea begian sartu zion.

Beldurtuta ihes egin zuen eta besteak itzultzen ez zela ikusirik alde egin zuten eta abereak lapurren afaria lasai asko jan zuten.

